

ההימור של צה"ל בלבנון

מאת תא"ל (מיל') ערן אורטל

מבט מבס"א, מס' 2,311, 8 באוקטובר 2024

תקציר: המהלך בצפון מסמן אסטרטגיה ישראלית ברורה - השבת תושבי הצפון לבתיהם על-בסיס רצועת אבטחה צרה והסכם פירוז מדיני נוסח 1701. אסטרטגיה זו כרוכה בסיכונים מבצעיים ואסטרטגיים. במישור המבצעי מתקיים סיכון יחסי של הכוחות הלוחמים, שכן המהלך הצבאי מותיר את כוחותינו חשופים ליחידות האויב הפרוסות מצפונם. יחידות האויב בדרום לבנון לא נפגעו כמו דרגי הפיקוד הגבוהים, והן פנויות, יחסית, להשיב את שיווי משקלן ולבחור אם ליזום מהלכים, בשעה שאבטחת כוחותינו נשענת על תצפית ואש בלבד. במישור האסטרטגי הותרת כוחו הקרקעי של האויב בדרום שלם כמעט מבטיחה את שיקומו העתידי של הארגון. אם תצליח האסטרטגיה והאויב אכן יבחר לסגור את המלחמה, יכנסו הצדדים למרוץ התכוננות לקראת המלחמה הבאה. הבחירה של ישראל באסטרטגיה זו ממחישה שגם בשיא הצלחת המערכה נגד חזבאללה, טקטיקות של לוחמה בטרור, מוצלחות ככל שתהיינה, אינן תחליף ליכולת מלחמתית הכרעתית. הבנה זו צריכה להיות הבסיס למרוץ ההתכוננות הישראלי.

נישא על גבי ההצלחה הבלתי צפויה בעוצמתה של שרשרת המהלומות בפיקוד העליון של חזבאללה ובמערכי השיגור שלו, יצא צה"ל בהוראת ממשלת ישראל למבצע קרקעי בלבנון.

הבלבול והמבוכה שאחזו בחזבאללה פגעו ללא ספק לא רק ביכולות הפיקוד האסטרטגי והמערכתי שלו, אלא גם ביכולת התפקוד של מערכיו המבצעיים. קצב השיגורים של הארגון בשבועיים האחרונים נמוך בהרבה מזה שהיה צפוי בתרחישי המלחמה של צה"ל. חשוב מכך, איכות השיגורים - היכולת לרכז מטחי רקטות וטילים מורכבים כדי להתגבר על ההגנה האווירית הישראלית, והיכולת לאתר ולפגוע במדויק במטרות בישראל נפגעה באופן משמעותי.

דווקא על רקע הוצאת האויב משיווי משקלו בולטות המטרות הצנועות של מבצע "חצי הצפון". מכל מה שנאמר ופורסם, המבצע נועד להשיב את תושבי הצפון לבתיהם באמצעות טיהור קו הכפרים הלבנוניים הצמוד לגבול ישראל והשטח הפתוח שבניהם מתשתיות כוח רדואן שנועדו לשמש קרש קפיצה למתקפתו לגליל.

התוכנית הצנועה יחסית הולמת את המטרה המדינית ואת הלחץ האמריקני להגביל את המלחמה. לכאורה תוכנית מוגבלת מגלמת גם סיכונים מוגבלים, אך בהסתכלות צבאית צרה התוכנית מתבססת על הנחות עבודה מקילות ומגלמת סיכונים מבצעיים גדולים. הגדרה ברורה של הנחות העבודה והנחתן בבסיס הערכת המצב השוטפת תאפשר לבחון באופן ביקורתי האם ומתי השתנה המצב ולשנות את התוכנית מוקדם ככל הניתן במחיר הנמוך ביותר האפשרי.

כאמור, לפי הפרסומים של צה"ל כוח המונה כשתי אוגדות, (אוגדה שלישית מצטרפת למערכה בקרוב) בין שישה לעשרה צוותי קרב חטיבתיים, נכנס לרצועת הכפרים והשטחים הפתוחים הסמוכה מאוד לגבול ישראל במטרה להשמיד את תשתיות רדואן שם. במילים אחרות: 1) צה"ל יצא למבצע נגד תשתיות, לא נגד אויב. 2) ככל שהאויב יאפשר זאת, צה"ל מעדיף לבצע את המשימה ללא התנגשות קרבית.

הגם שדרג הפיקוד העליון של הארגון נוטרל וחלק משמעותי ממערכי הרקטות והטילים הושמד, צבא חזבאללה הקרקעי היושב בדרום לבנון נפגע רק מעט. הודעות צה"ל על יעדיו המוגבלים של המבצע נועדו לאזוניי הציבור הישראלי ולאזוניי אמריקניים, אך אין לשלול את האפשרות שזהו גם איתות לאויב. המסר המשתמע לאויב הוא – "אם תימנעו מלהתנגד לכוחות צה"ל במבצע המוגבל, תימנע הרחבתו. כך תתאפשר הישרדות יחידות הדרום במלחמה". אם זהו אכן המסר, הרי שברור שהאסטרטגיה הישראלית חותרת לסיום המלחמה בהסכם בינלאומי לאחר השמדת התשתיות על קו הגבול.

מההיבט הצבאי גרידא הרעיון המבצעי של פיקוד הצפון הוא בעייתי. פריסת הכוח הצה"לי על גבי רצועה דקה מאוד, ומצפוניו צבא חזבאללה המקיים עוצמה צבאית משמעותית לרבות יכולות תקיפה בנ"ט ובמרגמות, פשיטות ומארבי משיכה, חושפת את החטיבות ליוזמות אויב מסוכנות. לפחות קרב אחד עד כה בו נפגעו כמעט חמישים לוחמי צוות הקרב של גדוד אגוז, המחיש את הסיכון. ברור שצה"ל מנסה להתגבר על תורפה זאת באמצעות אבטחת הכוחות בריכוז מאמץ אווירי וריכוז כוח אש עצום המכוון לרכסים השולטים על כוחותינו. ועדיין, מזווית ההסתכלות הצבאית נכון יותר היה ללכוד את צבא חזבאללה בדרום לבנון באמצעות מהלכים אוגדתיים מהירים לעומק הדרום וכיתור חזבאללה על בסיס אחד מקווי הנהרות – ליטאני, זהארני או אוואלי. הכרעת אויב בקרב נשענת בדרך-כלל על עקרון של צמצום החיכוך עם הקליפה הקשה וחתימה מהירה לעומק. לכיתור הכוח הצבאי ואיום בהשמדתו באמצעות מתקפה מקבילה של צה"ל מצפון לדרום ומדרום לצפון יש סיכוי טוב יותר, הגם שלא הבטחה, להמשיך ולשלול מהארגון את החזרה לשיווי משקל מבצעי ולהביא להתפוררות המערכים הטקטיים בדרום באותו האופן בו קרסו מערכי הפיקוד בביירות.

במישור המיקרו-טקטי, מהלכים אוגדתיים מהירים ונחרצים אמורים לצמצם את הסיכון המרכזי לכוחות צה"ל – איום טילי הנ"ט המתקדמים. באופן כללי קרב תנועה מהיר מקשה על המגן ומצמצם את הזדמנויות המארב והירי שלו. באופן קונקרטי יותר – ככל שחולפים הימים ממהלומות האיתוריות ומתקיפות חיל האוויר הנרחבות על בנק המטרות בדרום, כך גובר הסיכוי שיחידות האויב יתאוששו וייערכו טוב יותר לקראת הקרבות.

למרות הסיכונים אסטרטגיה של ניקוי רצועת חיץ צרה וסגירת המלחמה בצפון בהסכם היא בחירה לגיטימית. צבא הדרום של חזבאללה הוא איום צבאי משמעותי המסוגל לגבות מזה"ל מחיר יקר. צה"ל, אחרי שנה של מלחמה בעזה, אינו צבא רענן כשיר, חמוש עד עור שיניו וזועם, כשהיה בתחילת המלחמה בעזה. ייתכן מאוד שהאויב יאות לשתף פעולה עם התוכנית ולהעדיף את הסיכוי של שימור כוחו על פני גביית מחיר מזה"ל והשבת כבודו האבוד. ייתכן אף שזאת הנחיית איראן.

כך או כך יש להגדיר את ההנחות שבבסיס התוכנית הנוכחית ולבחון את תקפותן. יש גם להיערך לשינוי מידי של התוכנית בצפון אם יתברר כי האויב בחר שלא לשתף פעולה. למעשה, להכנתו של המהלך הקרקעי הרחב כקפיץ דרוך הממתין לפקודה באזור אצבע הגליל וראש הנקרה עשויה להיות השפעה מרסנת על ההחלטה שתקבל בכוחות הקרקע של חזבאללה בדרום.

עלינו להגדיר את המצב בבהירות:

1. צה"ל יצא להילחם בתשתיות, לא באויב.
2. בנסיבות אלה מגע קרבי יהיה בדרך כלל ביוזמת האויב.
3. המהלך הנוכחי אינו אופטימלי במונחי אבטחת הכוחות. אנו מניחים ליחידות ההגנה וההתקפה, השלמות ברובן, של האויב, לצפות במהלך הצה"לי וליזום בהתאם.
4. הוצאה משיווי משקל, בהגדרה, היא עניין זמני. ככל שחולף הזמן השפעת המהלומות נחלשת והלכידות המבצעית חוזרת. השבת הכבוד העצמי מול הזדמנויות מבצעיות בשטח עלול להתברר כהגיון גובר בקרב כוחות האויב בדרום.
5. הבחירה באסטרטגיה החותרת לעצירה בהסכם תותיר בהכרח את חזבאללה ככוח צבאי בלבנון.

אם הסיכונים הגלומים בסעיפים 1-4 מתממשים בכמה אירועים רצופים, אזי שאופציית הכיתור וההכרעה הקרקעית של צבא חזבאללה בדרום צריכה להיות ממומשת במהירות. יש להכין אותה גם כמענה מבצעי וגם כאיום נצור כלפי האויב.

הנקודה החמישית נוגעת לאסטרטגיה הישראלית. כרגע האסטרטגיה אינה חותרת לפירוז דרום לבנון בכוח אלא להסכם מדיני כלשהו, ככל הנראה ברוח 1701 – החלטת מועבי"ט שסיימה את מלחמת לבנון השנייה. מכיוון שכולנו למודי ניסיון ממידת האמינות של מנגנוני פירוז זרים, המשמעות האסטרטגית היא כי מלחמת לבנון הנוכחית אינה אלא הקדמה למלחמה הבאה.

כאמור, זו אינה בהכרח אסטרטגיה שגויה. למרות הישגי המהלומות עד כה חזבאללה אינו צבא מוכרע. וודאי לא יחידותיו הקרקעיות בדרום. ישראל נלחמת בשבע זירות והארכת המלחמה בלבנון משרתת במידה משמעותית את חמאס עזה שהלחץ עליו הוקל. קשה גם לראות מנגנון סיום ברור למלחמה הישירה שנפתחה בין איראן לבין ישראל. לכל אסטרטגיה יתרונות וחסרונות, והדבר החשוב הוא להבין אותן.

האסטרטגיה הנוכחית חותרת לקיצור המלחמה הארוכה אליה נקלענו. המשמעות המרכזית מכך היא שמלחמת לבנון הנוכחית לא תהיה מלחמת לבנון האחרונה. למלחמה הבאה ייערך חזבאללה תוך הפקת הלקחים מכישלונותיו בסיבוב הנוכחי. בעתיד ישראל לא תוכל להניח שסדרת מבצעים חשאיים יספקו לה את אותם היתרונות. ייתכן שגם בנק המטרות לא יתמלא מחדש באותו הקצב לאור לקחי ביטחון מידע שיפיק האויב. המלחמה הנוכחית מתנהלת תוך שטקטיקות לחימה בטרור, כמו סיכול מפקדים בכירים, מניבות הישגים מערכתיים מפתיעים. אך גם נוכח הצלחות אלה הבחירה הישראלית בשטח היא לא לנצל את הרגע הזה כדי להכריע את צבא חזבאללה בדרום. בחירה זו אינה מלמדת על ביטחון עצמי עצום במישור הצבאי גרידא.

כדי להכריע את הכוח הצבאי העתידי של חזבאללה בדרום, למוד לקחי המלחמה הנוכחית, יצטרך צה"ל להגיע לא רק נחוש יותר, אלא מותאם יותר. הזהירות הישראלית הנוכחית נובעת, לפחות בחלקה, מההבנה שבמישור הצבאי כוחותינו פגיעים במידה לא

בריאה ליכולות של האויב, ולא מספיק אפקטיביים כדי לטהר את הדרום מבלי לשקוע למלחמת גרילה נצחית.

האסטרטגיה הנוכחית עשויה להצליח. ייתכן שנשיב את תושבי הצפון ונגיע להסכם. אך הצלחה זו, אם תהיה, מסמנת לא רק את ההישג המבצעי של המהלומות החשאיות והאוויריות שניחתו על האויב, אלא גם את מגבלותיהן. אף אחד לא יפרק את חזבאללה בלבנון עברנו. ואם חלק משמעותי מכוחו ישמר, תישמר גם הרתעתו כלפינו. ישראל לא תוכל לאכוף את הפירוז בכוח. תבוסתו תוך הישרדותו יהפכו את שעון החול לקראת ההתנגשות הבאה עם אויב חכם יותר ולהוט להשבת כבודו.

המלחמה הנוכחית מסמנת, אם כן, את פתיחתה של התחרות בין הצדדים לקראת המלחמה הבאה. זו עשויה להיות העימות המכריע לא רק בצפון, אלא גם על עתידו של הציר. על צה"ל לפתח יכולת הכרעה צבאית ברורה ומובהקת. יכולת צבאית, לא עוד מתיחה של שיטות לוחמה בטרור.

תא"ל (מיל") ערן אורטל השתחרר לאחרונה משירותו הצבאי כמפקד מרכז דדו לחשיבה צבאית רב-תחומית. ספרו המלחמה שלפני (משרד הביטחון, 2022) עסק בצורך של צה"ל להשתנות, לאמץ גישות לחימה חדשניות, ולחדש גישת מלחמה מכריעה. ספרו השני "התחדשות - מלחמת שבעה באוקטובר, אסטרטגיית הביטחון הישראלית, כוח המגן העברי, וחידוש כושר המחץ" ייצא לאור בקרוב בהוצאת לוי.